

Андрэй Хадановіч

...усё жыццё табе здаецца,
што ты займаеш чужое месца...

Азёрная школа паэзіі

ІНТЫМНЫ ДЗЁНЬНІК

уночы разводзяцца
ногі мастоў
закрэсьліваю
масты сэнсаў
што перакідаў увесь дзень
вадаліў
па калена ў словах

карцінкі з мінулага
душаць як фотажаба
да навальніцы

і я пераходжу
сьпяраша на верлібр
пасья на лытдыбр
а пасья да акна

запавольваю пульс
адчыняю
ў кароткай пярэраве
між дзэвюх маланак

і мокрае лісьце каштанаў
цытую каштанаў цытую каштанаў
як ліст
як пасылка
спасылка
на параскіданья ў сьвеце
твае
падзамочныя кардыёграмы

і я адчыняю
усе магчымыя вокны
шукаючы пад тваёй
віртуальнай падушкай
знаходжу і дадаю
да сваіх улюбёных старонак

ФАНТОМНЫЯ РАДАСЬЦІ

Улетку асьцярожна абыходзіць месца, на якім
пасьлізнуўся й падварнуў нагу ў лютым.

Баяцца сустрэчы з родным дзядзькам, зубным
доктарам, хоць ён даўно ўжо на пенсіі.

Шкадаваць, што бібліятэка пераехала й больш не
наsupраць твайго факультэту, хоць твой факультэт сам
пераехаў і даўно ўжо ў будынку партыйнай школы.

Ніколі не сьпяваць улюбёнай песьні з кінафільму, пасья
якога ты атрымаў па пысе ў ваенным гарадку ў
мікрараёне Ўручча.

Згадваць код перад тэлефонным нумарам, каб пазваніць
у кватэру, дзе яна даўно не жыве, а каторы ўжо год жыве
разам з табой.

Фантомныя радасьці. Настае момант, калі ад іх ужо не
ўцячэш.

Калі ты спазьняешся на электрычку, якую сёньня
адмянілі, і ты гэта ведаеш, але ўсё адно сьпяшаешся,
рызыкуючы пасьлізнуцца й падварнуць нагу.

Калі ты загаворваеш зубы бібліятэкарцы, што кажа,

быццам ты пяць год не вяртаеш кніжку, якую ты ніколі ня браў, і паказвае запоўнены тваёй рукой фармуляр.

Калі, едучы на метро ў бок мікрараёну Ўручча, ты спрабуеш прабіць на кампостэры для ільготных талонаў пластыкавы жэтон і разумееш, што незваротна вырас.

Калі ты хаваешся ў старой будцы тэлефона-аўтамата і звоніш адтуль па мабільніку.

Звоніш ёй.

Па ейным мабільніку.

ЦІ ЛЮБІЦЕ ВЫ АКУДЖАВУ?

Калі табе хочацца паваражыць пра каханьне, але кава скончылася, люстэрка разьбілася, кідаць боты за суседскі плот западло, а свечкі ёсьць толькі ад запальваньня аўтамабіля – скарыстайся маёй парадай.

Спытайся ў сваёй абраньніцы, ці любіць яна Акуджаву. І з усіх ног уцякай, покуль не атрымаў адказу. Калі пасьпееш уцячы, усё ў вас будзе добра. Калі не, адказ ужо ня мае значэньня. Ты прайграў.

Бо як толькі яна прамовіць “не”, ты зразумееш, што спазьніўся нарадзіцца гадоў на восемдзясят і памерці гадоў на трыццаць. Бо старому пердуну яшчэ б даравалі, а такіх, як ты, проста прыстрэльваюць.

Калі такая дзяўчына й падыдзе да цябе, каб набыць тваю кніжку вершаў, то папросіць падпісаць яе сваёй бабулі альбо любімай настаўніцы беларускай мовы Ніне Іванаўне.

Альбо дзяўчына вырашыць, што Акуджава – гэта ты, і хто яе ведае, як яна ставіцца да “асобаў каўказскай нацыянальнасьці”.

Найгоршае тое, што ты западзеш на яе. З першага позірку яна ўвойдзе ў тваю сьвядомасьць – і назад адтуль ты яе ўжо ня выкурыш, хіба што вырваўшы разам з паловай зьвілінаў. Але яе як найменш будуць цікавіць твае зьвіліны. Ня верыш? Спытайся, ці любіць яна Акуджаву.

У вялікай кампаніі дзяўчат яна апынецца адзінай іншагародняй, да таго ж заручанай і пару месяцаў як цяжарнай. Альбо ахварай, падманутай тваім калегам-

літаратарам. Да таго ж якраз цяпер яна будзе збірацца ў манастыр. (Покуль толькі як валанцёр, але ніхто ня скажа, чаго яна захоча заўтра.) Альбо прызнаецца, што цікавіцца беларускай паэзіяй. Прычым ненавідзіць вершы Хадановіча. І адразу спытае, як цябе зваць.

З усёй маладой і пераважна дзявочай аўдыторыі Акуджавам зацікавіцца толькі адна істота. Якой будзе столькі гадоў, колькі твайму бацьку. Якая будзе мець двух дарослых дзяцей. Якая, да таго ж, будзе мужчынам. Беларускім філосафам В.А. Ну ды ў кожнага свае недахопы.

Але гэты сцэнар ня самы жахлівы. Бо варта дзяўчыне адказаць на тваё пытаньне “так”, як уся гісторыя вашага каханьня будзе відаць як на далоні. Вы будзеце жыць доўга і шчасьліва і ўдавіцеся ў адзін дзень.

Вось толькі некалькі з тых, што адказалі “так”. Першая напілася ў паходзе й вешалася табе на шыю падчас купаньня. Ты ледзь не патануў, выцягваючы яе з вады, а яна ўсё вісела ў цябе на шыі й патрабавала новых песень.

Другая выявілася тваёй студэнткай і паўгады тэрарызавала цябе вершамі, якім пазайздросьціў бы сам Акуджава.

Трэцяя была варшаўскай акторкай. Яна выхапіла ў цябе з рук гітару і сьпявала Акуджаву так, што ты праклінаў момант, калі атрымаў гадавую польскую візу.

З чацьвертай ты пазнаёміўся ў гасьцях. Пачуўшы пра Акуджаву, яна прапанавала танцы, а пасля падступна засталася з табою сам-насам у адным пакоі, замкнула дзьверы з сярэдзіны, а на твае асьцярожныя пратэсты адказала, каб ты нават ня думаў, бо яна з дзяцінства займаецца тээквандо.

З пятай ты ўжо дзевяць год жывеш у шлюбе. І хоць здараецца рознае, адчуваеш трывожнае шчасьце, якое так лёгка сапсаваць, але покуль што ўсё цьху-цьху-цьху. Можа, менавіта таму, што ты з усіх сілаў спрабуеш не пытацца ў яе, ці любіць яна Акуджаву?

ВУЧУСЯ ХАДЗІЦЬ

“Калі ты пачнеш пісаць дзіцячыя вершы?” – пытаюцца ў мяне.

А я ня ведаю.

Я шчэ вельмі далёкі ад пісьменнасьці.

Покуль я толькі вучуся хадзіць,
трымаючыся за твой вазок.
Толькі вучуся ў цябе першым словам.

Раней я думаў, што сіла –
гэта калі падымаеш цяжкую гантэль,
потым пудовую гіру,
потым двухпудовую...
Цяпер я падымаю на рукі твой вазочак
і спускаю яго па сходах, але так,
каб ты не прачнулася.

І добра, што навокал дождж,
а я без парасона,
усе акуляры ў кроплях
і мінакам не відаць,
што ў мяне зараз на вачах.

Але да дзіцячых вершаў
гэта ня мае ніякага дачынення,
бо табе чытаць пра такое,
дзякуй Богу, яшчэ не цікава.

* * *

Які малы гэты сьвет,
гэтая Еўропа,
Беларусь,
Летува,
Польшча,
Нямеччына,
Чэхія!
І якая доўгая вуліца Завальная,
калі, раз-пораз то ўлева,
то ўправа завальваючыся,
цягнешся на віленскі аўтавакзал,
каб – праз Польшчу,
Нямеччыну
й Чэхію –
нарэшце вярнуцца да той,
што прасіла цябе не напівацца!

U

Перакуленая падкова
берлінскага U-bahn'у
абяцае шчасьце ўсім,
хто верыць у прыкметы.

І я калекцыяную падземнае шчасьце,
тыкаючы пальцам у новыя й новыя
станцыі ў схеме метро.
...Восем, дзевяць, дзесяць –
нібыта зьбіраю падковы.

Кожны дзень я раблюся
ўсё больш і больш падкаваным
у арыфметыцы,
каб аднойчы пачаць адваротны адлік.

...Дзесяць, дзевяць, восем
шчаслівых падковаў
да перасадкі на пражскі,
а потым на менскі,
а потым шэсьць станцый метро,
тры прыпынкі ў старэнькім гарбатым
ці новым зялёным...

А пасья на другі паверх,
абняць, падвесьці да ложка
і перакуліць – на шчасьце.

АЗЁРНАЯ ШКОЛА ПАЭЗІІ

І было возера,
канцавы прыпынак гарадской чыгункі.

І было неба,
канцавы прыпынак яго легкадумных мрояў,
шэсьць дзён падарожжа праз дождж.

І было сонца на сёмы дзень.
І пабачыў ён,
што шэсьць папярэдніх было горай.

І былі ветразі,
параходы й буйкі
з папярэджаньнем “не заплываць”.

І было іх двое на цэлым сьвеце,
калі не лічыць вадаплаўных –
чаек і весьляроў-акадэмістаў.

І была яна топлес,
у модных шортах,
з яблыкам у кішэні,
які выпіраў збоку,

нібы мячык у тэнісісткі,
што рыхтуецца да першай падачы...

Другой падачы не спатрэбілася.

АДНОСНАЯ ВІЛЬГОТНАСЬЦЬ

Калі галоўны паэт тваёй краіны
заканчвае сваю чарговую вялікую імправізацыю
на ўсіх каналах тэлебачання,
у тэлескрыні раптам зьяўляецца маленькі клоўн.
Ён мае сьмешны саламяны капялюш,
вялікія сялянскія вусы,
дурацкія саладжавыя інтанацыі ў голасе
дый іншыя адзнакі фальклорнага жыхара
рэзервацыі.

Каб давяршыць камічны эфект,
клоўн пераходзіць на тваю мову:
“А зараз, шаноўныя тэлегледачы,
дазвольце пазнаёміць вас з прагнозам надвор’я.
Заўтра чакаецца пераменлівая воблачнасьць,
вечер паўночна-заходні, памяркоўны,
ціск столькі й столькі міліметраў іртутнага
слупка...”

Калі клоўн даходзіць “да адноснай вільготнасьці”,
мільёны жанчын тваёй краіны,
што яшчэ ня цалкам адышлі ад выступу паэта,
ізноў ажыўляюцца. Яшчэ б, некаторыя з іх
усё яшчэ вільготныя, а ў некаторых
проста пабліскваюць вочы ад расчуленых сьлёз;
ёсьць і тыя, чые вочы сухія,
да таго ж палаюць стрыманым гневам;
самыя злачынныя пачынаюць рагатаць,
як рагаталі й пяць хвілін таму.

Тады ў выглядзе клоўна
праступае нешта эйнштэйнаўскае:
хто-хто, а супрацоўнік дзяржгідраметцэнтру
цудоўна ведае, што вільготнасьць –
штука адносная...

ПРЭЗУМПЦЫЯ НЕВІНАВАТАСЬЦІ

Кожны чалавек – невінаваты,
покуль адназначна не даведзены
факт ягонай віны.
Нават калі яна здаецца нам стопудовай,
ён яшчэ мае шанец на апраўданьне.

Узяць, напрыклад, мяне. Я сёння
ледзь не асудзіў абсалютна нявіннага чалавека.

Стаю я каля супермаркету “Еўрапейскі”
і бачу, як нейкі мужык рухаецца
у бок жалезнага плоту. Відавочна,
каб зьдзейсніць пэўны ўчынак, – думаю я. –
Учынак далёка не еўрапейскі.
Ну, так і ёсьць. Спыняецца ля самага плоту.
Шырэй рассоўвае ногі.
І застывае нерухомы. Праходзіць
дзесяць, дваццаць, трыццаць секунд.
Вось гад, – думаю я, – і не саромеецца
у самым людным месцы,
сярод белага дня.

Праходзіць хвіліна.
Да мяне далятае лязгат металу.
Ну, так і ёсьць. Бразгат ключоў.
У плоце ёсьць фортка, якой я не заўважыў.
Мужык проста адчыняе замок.
А я шэсьцьдзясят секунд псаваў сабе карму
дрэннымі думкамі, дурань.

Вось жа, кожны чалавек – невінаваты!
Покуль адназначна не даведзены
факт ягонай віны.
Нават мае землякі-беларусы.
Нават іх прэзідэнт.

Можа, яшчэ апраўдаецца, – думаю я, –
і лічу секунды й гады.
Можа, проста адчыняе фортку.
Скажам, чарговае акно ў Еўропу,
дзе ёсьць Еўразьвяз,
Гаага й міжнародны трыбунал
з прафесійнымі адвакатамі.

* * *

Усё жыццё табе здаецца,
што ты займаеш чужое месца,
выгодна седзячы ў купэ ля акна,
а ў білеце пазначана месца
ля калідора.

Таму на кожнай станцыі
ты зьлёгка нервуешся, –
згоняць? ня згоняць? –
калі бабулька

спыняецца ля твайго купэ,
хвілінку думае,
а потым крочыць далей.

ДАВЕРАСЬНЁЎСКАЯ ЛІРЫКА

калі танкам
прэ натхненьне
калі твой штодзёньнік
ён жа нататнік
ён жа чарнавік
яшчэ не запоўнены на тры чвэрці
калі на палях тваёй пісаніны
першы месяц вясны
павольна перацякае ў другі

можна сьмела
рыфмаваць
“сакавік-красавік”
потым крэсьліць
пісаць нанова
словы
радкі
вершы
застанецца
кожны
чацьверты
і дзякуй

але вось ты даходзіш скажам да “17
верасьня”
спыняешся й мімаволі пачынаеш эканоміць
старонкі
даўжэй думаеш каб потым давялося меней
закрэсьліваць
імкнешся пісаць шчыльна каб як мага болей
уціснуць у кожны дзень
і настальгічна згадваеш
сваю
даверасьнёўскую
лірыку

